

Ministerie van Defensie
Militaire Inlichtingendienst

Postbus 20701
2500 ES 's-Gravenhage

Telefoon 070 - 3 18 81 88
Telefax 070 - 318 79 51

- Aan:
Zie verzendlijst

Uw brief	Uw kenmerk	Ons nummer	Datum
		DIS/92/095/3948	15 oktober 1992

Onderwerp
Joegoslavië: recente ontwikkelingen
(nr 75/92)

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in de voormalige Joegoslavische federatie.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst
voor deze
Het Hoofd Stafafdeling Inlichtingen

Kolonel der Grenadiers

Bijlagen
één

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
's-Gravenhage

Doorkiesnummer
318 6634

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

Verzendlijst behorende bij brief MID nr. DIS/92/095/3948, d.d. 15 oktober 1992

Aan:

Coördinator Verenigde Inlichtingendiensten Nederland

(Secretaris Generaal Ministerie Algemene Zaken)

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst

Ministerie van Buitenlandse Zaken
t.a.v. AMAD

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

75/92

(Afgesloten 151000 OKT 1992)

Bosnië-Herzegovina

Hoewel er gedurende enkele dagen geen vluchten van de Servische luchtmacht vanaf de basis Banja Luka meer waren waargenomen, is inmiddels toch weer melding gemaakt van dergelijke vluchten. Op grond daarvan heeft de Amerikaanse regering de Bosnische Serviërs er officieel van beschuldigd het door de Veiligheidsraad ingestelde vliegverbod hoven Bosnië-Herzegovina te hebben geschonden. De VS hebben aangekondigd met de overige Veiligheidsraadleden te zullen overleggen over verdergaande maatregelen. Reeds in een eerder stadium had Amerika gevechtsvliegtuigen aangeboden om naleving van het verbod af te dwingen.

De leider van de Bosnische Serviërs, Karadzic, heeft voorgesteld de vliegtuigen van Banja Luka over te brengen naar "Joegoslavië". Karadzic zou dit zijn overeengekomen met federaal premier Panic. Naar verluidt zou de transfer moeten plaatsvinden onder toezicht van UNPROFOR. Op deze wijze wil Karadzic vermoedelijk zijn beweringen onderstrepen dat de betreffende vliegtuigen niet (meer) zijn betrokken bij overtredingen van het vliegverbod. Mogelijk wil hij ook actieve interventie van VN-zijde voorkomen.

Overigens is het opmerkelijk dat de bevelhebber van de Servische luchtmacht in Bosnië-Herzegovina, Ninkovic, heeft gesteld niets van dit akkoord te weten. Dit kan erop wijzen dat Karadzic de transfer van "zijn" luchtmacht heeft besproken zonder ruggespraak met de Servische militaire leiding. Het is dan ook niet uit te sluiten dat het, evenals in het verleden meermalen gebeurd is, een politieke intentieverklaring van Karadzic betreft, die niet zal worden omgezet in daden.

Met betrekking tot de Servische oost-westcorridor bestaan tegenstrijdige berichten. Servische gevechtsgroepen hebben gemeld de corridor in het uiterste noorden van Bosnië-Herzegovina te hebben hersteld. Dit bericht is echter van Kroatische zijde tegengesproken. De gevechten lijken zich onder meer te concentreren op Gradacac, de belangrijkste stad in de corridor die nog in handen is van Kroaten en Moslims. Daarnaast waarschuwden Servische media gisteren voor een nieuwe Kroatische aanval op Brcko in het dal van de grensrivier Sava. Bij deze stad bevindt zich eveneens een knelpunt in de Servische corridor. Hoewel er in beginsel verkeer mogelijk is tussen het westen en het oosten van Bosnië-Herzegovina, lijkt op zijn best sprake van een beperkte corridor.

De verdedigers van Gradacac hebben gedreigd tegen de Servische eenheden chloorgas in te zetten. Vermoedelijk bezitten zij in beginsel de mogelijkheid deze dreiging waar te maken, maar aangenomen moet worden dat het directe effect op de Servische inspanning gering zou zijn. Kennelijk zinspelen de eenheden in Gradacac vooral op een milieuramp, indien zij gedwongen zouden zijn hun posities op te geven. Het bericht moet dan ook met name worden gezien als een indicatie dat de strijd rond Gradacac zich in hun nadeel ontwikkelt.

De Serviërs zouden tevens pogingen in het werk stellen een alternatieve route tussen Servië en de Servische gebieden in het westen van Bosnië-Herzegovina te veroveren. Dit zou hebben geleid tot zware gevechten bij Maglaj in Centraal-

Bosnië. Daarnaast lijken de gevechten in het zuidoosten van de republiek, waar Moslim-eenheden bij Gorazde en Foca probeerden de Servische aanvoerlijnen naar het zuiden te doorbreken, kennelijk zonder resultaat te zijn geluwd. De gevechten rond Sarajevo vertonen een wisselende intensiteit.

Volgens Bosnische media worden de Servische strijdgroepen in het noorden van de republiek per helikopter bevoorraad vanuit Servië. Deze beweringen kunnen niet worden bevestigd; zij vormen kennelijk pogingen van de Bosnische propaganda om de direkte betrokkenheid van Servië/"Joegoslavië" bij de strijd in de buurrepubliek te benadrukken.

De Bosnische president Izetbegovic heeft de afgelopen dagen een bezoek gebracht aan de leiding van de belangrijkste Kroatische militie in Bosnië-Herzegovina, de HVO. Tevens heeft hij in de Kroatische havenstad Split een ontmoeting gehad met de leider van de Bosnische Kroaten, Boban. Daarbij zouden talrijke "misverstanden" uit de weg zijn geruimd en zouden de standpunten dichterbij elkaar zijn gekomen. Berichten als zouden de Moslims gaan deelnemen aan de regering van het Kroatische gebied, werden echter tegengesproken. Deze bezoeken houden verband met de vrees van de Moslims dat de Kroaten het bondgenootschap met hen zullen opzeggen naar aanleiding van toenemende geruchten dat Serviërs en Kroaten geheime afspraken zouden hebben gemaakt. De formulering van de resultaten wijst er overigens op dat Izetbegovic slechts ten dele geslaagd is.

Conform hun eerdere dreigement hebben de Bosnische Moslims hun vertegenwoordigers teruggetrokken uit het overleg over demilitarisering van Sarajevo, uit protest tegen het feit dat Servische scherpschutters het herstel van de water- en stroomaanvoer naar de stad blijven verhinderen. Hiermee onderstrepen zij tevens dat zij in de huidige, voor hen nadelige, militaire situatie slechts beperkt heil verwachten van de vredesonderhandelingen.

Eergisteren is wederom een vliegtuig dat in het kader van de VN-luchtbrug hulpgoederen aanvoerde naar Sarajevo, vlak voor de landing beschoten. Er vielen geen slachtoffers. Het incident illustreert eerdere uitspraken van VN-functionarissen, dat de veiligheid van dergelijke vluchten in de huidige omstandigheden niet te garanderen is. Hoewel niet duidelijk is wie voor de beschieting verantwoordelijk was, is het met name in het belang van de Moslims voortdurend nieuwe incidenten te creëren in de hoop dat dit leidt tot de door hen gewenste buitenlandse militaire interventie.

Volgens het (pro-)Servische persbureau TanJug heeft een Turks dagblad gemeld dat een aantal islamitische vrijwilligers uit het land zich opmaakt om in Bosnië-Herzegovina deel te gaan nemen aan een islamitische "Heilige Oorlog". Een groep van ruim 30 vrijwilligers zou reeds via de Sloveense hoofdstad Ljubljana in Bosnië zijn aangekomen. In het betreffende bericht werd een Turks functionaris geciteerd als zou de Turkse regering niet in staat zijn alle vrijwilligers tegen te houden. Op deze wijze zou het Bosnische conflict kunnen worden getransformeerd in een confrontatie tussen Islam en Christendom. Ook Karadzic heeft recentelijk gesteld dat er 25.000 buitenlandse islamitische vrijwilligers klaarstaan om de Bosnische Moslims te steunen.

Het lijkt weinig twijfel dat islamitische vrijwilligers bij de gevechten in Bosnië betrokken zijn. Het is niet uit te sluiten dat het hierbij ook gaat om fundamentalistisch georiënteerde Turkse strijders. De genoemde uitspraken sluiten echter sterk aan bij de Servische propaganda, die voortdurend het gevaar van een Heilige Oorlog in Bosnië-Herzegovina benadrukt.

Internationale vredesinspanningen

De EG-bemiddelaar in de onderhandelingen tussen de strijdende partijen, Owen, heeft gesteld dat de komst van de beoogde aanvullende UNPROFOR-eenheden naar Bosnië-Herzegovina aanzienlijk moet worden versneld om verdere oorlogsmisdaden en menselijk lijden te voorkomen. Tevens waarschuwde hij ervoor dat de gespannen situatie met betrekking tot Macedonië een internationale escalatie tot gevolg kan hebben.

In Genève is bekend gemaakt dat Kroatië en "Joegoslavië" op werkgroepniveau overeenkomsten zullen uitwerken voor de terugkeer van vluchtelingen en het hervatten van de economische betrekkingen. Vorige maand sloten de presidenten, Tudjman en Cosic, reeds een akkoord over de onschendbaarheid van de wederzijdse grenzen. Ook de gemelde vooruitgang in de bilaterale betrekkingen wordt toegeschreven aan de concessiebereidheid van de hervormingsgezinde stroming in de "Joegoslavische" politiek.

Volgens de regering van de "Servische Republiek" in Bosnië-Herzegovina is op zeer korte termijn een politieke oplossing te verwachten in het kader van de onderhandelingen in Genève. Minister van Buitenlandse Zaken Buha stelde dat de Servische onderhandelaars reeds voorstellen hebben ingediend voor een vredesregeling, die onder meer betrekking hebben op de demarcatie van "etnische gebieden", de vorming van ongeveer even sterke politie-eenheden in deze gebieden en een demilitarisering van de republiek. Hij riep de andere strijdende partijen op om ook hun gebiedseisen te presenteren. Het is overigens zeer onwaarschijnlijk dat op de door Buha aangeduide wijze inderdaad op korte termijn een vredesregeling tot stand zal komen. De territoriale en politieke opdeling van Bosnië-Herzegovina die aan zijn suggesties ten grondslag lijkt te liggen is wellicht aanvaardbaar voor de Kroaten, maar niet voor de Moslims. Vermoedelijk hebben de Servische uitlatingen vooral ten doel in te spelen op de op langere termijn onverenigbare staatsconcepten van Kroaten en Moslims, om op die wijze het samenwerkingsverband tussen beide groeperingen te ondermijnen.

Servië/Montenegro

De Servische president Milosevic heeft scherpe kritiek geuit op de federale leiding, met name president Cosic en premier Panic, in verband met hun directe onderhandelingen met Kroatië en de concessiebereidheid die zij daarbij betoond hebben. Mogelijk betreft het hier met name een poging van Milosevic om zijn populariteit in Servië, die volgens recente opiniepeilingen tanende is, te vergroten door nationalistische thema's aan de orde te stellen. Maar Panic heeft verklaard dat "degenen die verantwoordelijk zijn voor de huidige toestand van Joegoslavië, het morele recht missen om de vredesonderhandelingen te bekritisieren". Hieruit kan worden opgemaakt dat de confrontatie tussen de conservatieven onder leiding van Milosevic en de hervormingsgezinden onder leiding van Cosic en Panic zich in de nabije toekomst verder zal verscherpen.

Overigens heeft ook de regering van de Krajina, de door de Serviërs uitgeroepen republiek in de door hen beheerste delen van Kroatië, de federale leiding in dit verband beschuldigd van verraad aan de Kroatische Serviërs. Hiermee scharen de Kroatische Serviërs zich in feite achter de kritiek van Milosevic op Panic en Cosic.

Kosovo

De afgelopen dagen is het in de hoofdstad van de voormalige autonome provincie Kosovo, Pristina, gekomen tot confrontaties tussen etnisch-Albanese scholieren, die demonstreerden voor onderwijs in de Albanese taal, en Servische veiligheidstroepen. Aangezien vermoedelijk in Kosovo een wijdverbreid clandestien onderwijsstelsel functioneert, had het scholierenprotest vermoedelijk vooral

tot doel de Servische onderdrukking van de Albanese meerderheid te onderstrepen. De Servische autoriteiten spraken dan ook van "separatistische manifestaties".

Premier Panic heeft aangekondigd dat hij nog deze week naar Pristina zal reizen voor overleg met de Albanese leiders. Dit kan door de Servische leiders worden uitgelegd als een motie van wantrouwen, omdat dezen slechts bereid zijn tot besprekingen in het kader van de Servische Grondwet, die autonomie of afscheiding van Kosovo uitsluit. Overigens is het niet zeker dat de Albanese leiders wel bereid zijn tot besprekingen met Panic. Deze heeft zich weliswaar uitgesproken voor autonomie van Kosovo, maar de door de Albanesez gewenste onafhankelijkheid krachtig verworpen.

Inmiddels is gemeld dat de Servische machthebbers onderhandelingen zijn begonnen met vertegenwoordigers van de Albanesez over heropening van een aantal scholen. Het betreft mogelijk een poging Panic de wind uit de zeilen te nemen. Gezien de fundamentele onenigheid met de Albanese schaduwregering moet worden aangenomen dat niet zij de gesprekspartner is van de Serviërs, maar de door Servië benoemde autoriteiten in Kosovo. Aangenomen moet worden dat de gesprekken geen voor de gehele Albanese gemeenschap aanvaardbare resultaten zullen opleveren.

Kroatië

In Kroatië is de leider van de extreem-nationalistische Rechtvaardigheidspartij HSP en van haar militie HOS, Paraga, in staat van beschuldiging gesteld op verdenking van het beramen van een "gewelddadige verandering van de constitutionele orde en terrorisme". Hoewel er geen concrete aanwijzingen zijn dat Paraga of de HSP direkt betrokken zijn bij pogingen tot staatsgreep, heeft hij in het verleden forse kritiek geuit op president Tudjman, die door hem verantwoordelijk wordt gesteld voor het feitelijke verlies van grote delen van Kroatië. Het is zeker niet uitgesloten dat Paraga in het voor hem onverwacht tegenvallende resultaat van de recente algemene verkiezingen aanleiding heeft gezien tot een coup poging.

Inmiddels heeft het Openbaar Ministerie van Kroatië het Constitutionele Hof verzocht de HSP te verbieden omdat deze de rechtsorde aantast. Opmerkelijk was dat tevens werd verzocht om een verbod op de belangrijkste Servische partij in het Kroatische parlement, de SDS, die heeft geprobeerd langs parlementaire weg de belangen van de Serviërs in Kroatië te behartigen. Het is zeker niet uitgesloten dat de Kroatische regeringspartij HDZ op deze wijze haar greep op de politieke situatie aanzienlijk wil versterken.

Overigens blijkt uit recente persmeldingen dat mogelijk duizenden Serviërs, vooral de meest welvarenden, de afgelopen maanden Kroatië hebben verlaten. Het zou hierbij niet alleen gaan om het deel van Kroatië dat onder controle is van de regering in Zagreb, maar ook om de Krajina. Onder invloed van zowel de politieke spanningen als de economische situatie zouden zij zich hebben hervestigd in Servië zelf.

Tudjman heeft eerder deze week een officieel bezoek gebracht aan Slovenië om de onderlinge betrekkingen te verbeteren. Dit houdt ongetwijfeld verband met de groeiende frictie tussen beide landen over enkele grensgeschillen. Naar zijn zeggen is de missie van Tudjman geslaagd. Zijn Sloveense gesprekspartners stelden zich na afloop echter terughoudend op.

Nabij de hoofdstad van Oost-Slavonië, Osijek, is eerder deze week opnieuw een VN-helikopter beschoten. Deze werd overigens niet getroffen. Volgens VN-woord-

voeders vond het incident plaats boven door Kroaten gecontroleerd gebied. De afgelopen weken hebben reeds tweemaal soortgelijke beschietingen plaatsgevonden. Vermoedelijk houden zij verband met grote wrevel aan Kroatische zijde over het optreden van UNPROFOR, dat in Kroatische ogen de uitvoering van kern-elementen in het VN-vredesplan, zoals terugkeer van Kroatische vluchtelingen naar de UNPA's en het herstel van het Kroatische gezag aldaar, doorkruist.

meldt dat JNA-functionarissen bewegingsvrijheid van de missie in het uiterste zuiden van Kroatië in het algemeen en het Prevlaka-schiereiland in het bijzonder sterk hebben beperkt. In combinatie met andere waarnemingen, zoals vrachtwagenbewegingen in de richting van Montenegro en het verwijderen van controleposten, neemt aan dat de JNA de toezegging om het schiereiland vóór 20 oktober te ontruimen, ook daadwerkelijk uitvoert. Zoals reeds eerder gemeld, had de defensietop ingestemd met het akkoord ter zake tussen de regeringen van "Joegoslavië" en Kroatië, maar was er van de kant van lagere bevelhebbers, evenals van Servisch-nationalistische zijde, fel tegen deze terugtrekking geprotesteerd.

Macedonië

Volgens recente persmeldingen heeft een adviseur van de Bulgaarse regering onlangs Macedonië bezocht, mogelijk met als doel eventuele wapenleveranties aan die republiek te bespreken. Ook het hoofd van de Bulgaarse Inlichtingendienst zou zich onlangs hebben uitgesproken voor verbetering van de Bulgaars-Macedonische betrekkingen. Reeds eerder had de Bulgaarse regering gewezen op het gevaar van een internationale escalatie van de spanningen in de regio. Daarbij lijkt Bulgarije van mening dat de economische, politieke en militaire zwakte van Macedonië bijdraagt aan de instabiliteit in de Balkan. Het is echter onwaarschijnlijk dat Bulgarije daadwerkelijk zal overgaan tot grootschalige wapenleveranties aan Macedonië.

Conclusie/vooruitzicht

Ondanks het feit dat de Serviërs zich enkele dagen leken te houden aan het door de VN ingestelde vliegverbod boven Bosnië-Herzegovina, moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid dat op korte termijn zal worden gesproken over verdergaande maatregelen om de naleving van dit vliegverbod af te dwingen.

Met name in het noorden van Bosnië-Herzegovina is nog sprake van hevige strijd. Deze lijkt de geruchten van een op handen zijnde vredesregeling voor de republiek te weerleggen. Desondanks moeten de Moslims nog steeds rekening houden met een mogelijk Servisch-Kroatisch akkoord, ten koste van het samenwerkingsverband tussen henzelf en de Bosnische Kroaten.

De machtsstrijd tussen het conservatieve Servische bewind en de meer hervormingsgezinde "Joegoslavische" federale leiding lijkt zich verder toe te spitzen. Als aanleiding hiervoor dient de concessiebereidheid die laatstgenoemden hebben betoond in de directe onderhandelingen met Kroatië in de afgelopen weken. De Servische autoriteiten in Bosnië-Herzegovina hebben zich in het conservatieve kamp geschaard. De JNA-top toont zich daarentegen bereid de concessies van de federale leiding uit te voeren.

De Kroatische autoriteiten proberen de positie van de extreem-nationalistische oppositie aan te tasten, omdat deze een bedreiging van de constitutionele orde zou vormen. Het is echter zeker niet uitgesloten dat de Kroatische regeringspartij tevens probeert op deze wijze haar greep op de politieke situatie te verstevigen.